23/11/2020

ΥΠΠΟ: Η Αιόλου έχει τη δική της ιστορία…

/ Παιδεία και Πολιτισμός

Η είδηση της πρόσφατης ανακάλυψης της κεφαλής του Ερμή στην οδό Αιόλου, σε βάθος μόλις 1,3μ., έκανε το γύρο του κόσμου, προκαλώντας εντύπωση για τα αποτυπώματα της ιστορίας που αποκαλύπτονται σε κάθε σημείο της Αθήνας. Με αφορμή την ανακάλυψη του Ερμή, συνθέτουμε ένα σύντομο ιστορικό της περιοχής και των σημαντικών ευρημάτων που βρέθηκαν εκεί.

Η οδός Αιόλου, ο πολύβουος και πολυσύχναστος δρόμος της σύγχρονης Αθήνας, χαράχθηκε ήδη από τα αρχαϊκά χρόνια. Έχει διαδραματίσει εξέχοντα ρόλο στη διαχρονική ιστορία της πόλης, όπως προκύπτει από την ανασκαφική έρευνα που άρχισε στα τέλη του 19ου αιώνα.

Σύμφωνα με την έρευνα της Εφόρου Αρχαιοτήτων Αθηνών, Ελένης Μπάνου, δύο είναι τα σημαντικά στοιχεία που πιστοποιούν την διαχρονική χρήση του χώρου ως οδικής αρτηρίας, αρχής γενομένης, από τα αρχαϊκά χρόνια:

– Οι σωστικές ανασκαφές της δεκαετίας του 1970 που διενεργήθηκαν σε οικόπεδο επί της οδού Αιόλου 65 από την Εφορεία Αρχαιοτήτων και έφεραν στο φως μεγάλο τμήμα αρχαίας οδού με επτά (!) επάλληλα οδοστρώματα.

– Η σπουδαία ανακάλυψη την δεκαετία του 1980, κατά την ανάπλαση της πλατείας Κοτζιά και την επέκταση του κτηρίου της Εθνικής Τραπέζης, της Αχαρνικής Πύλης του θεμιστόκλειου τείχους. Η πύλη βρίσκεται στην προέκταση της αρχαίας οδού και της σημερινής Αιόλου, με μικρή μόνο απόκλιση προς δυσμάς. Προφανώς η αρχαία αυτή οδός οδηγούσε μέχρι την πύλη στα βόρεια της πόλης και από εκεί, εκτός των τειχών, κατευθυνόταν προς τον πολυπληθέστερο αρχαίο δήμο, των Αχαρνών (σημερινό Μενίδι).

Απέναντι από το σημείο που βρέθηκε η κεφαλή του Ερμή, κοντά στον Ι. Ν. της Αγίας Ειρήνης, ανεσύρθη το 1885, από τα χώματα ένα μοναδικό εύρημα, εκπληκτικής τέχνης και ομορφιάς: Το άγαλμα γυμνού νεαρού Ηρακλή (εικ. 1), με την λεοντή να πέφτει από το κεφάλι καλύπτοντας μόνο τον αριστερό ώμο και με τα πόδια της δοράς του ζώου να διασταυρώνονται στο ρωμαλέο στήθος του ημίθεου.

Το μικρό άγαλμα, (0,54μ) του Ηρακλή της Αιόλου, το οποίο εκτίθεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (αίθουσα του βωμού), είναι το νέο πρότυπο ειρηνικού αλλά προβληματισμένου και ανήσυχου ανθρώπου στο «διεθνές» περιβάλλον της ελληνιστικής- μεταλεξάνδρειας εποχής. Ένα περιβάλλον που υπήρξε ιδανικό φυτώριο για την ανάπτυξη νέων φιλοσοφικών, κοινωνικών, πολιτικών και θρησκευτικών κινημάτων όπως αυτό του χριστιανισμού. Είναι πολύ πιθανόν το αγαλματίδιο του Ηρακλή που χρονολογείται στο τέλος του 4ου αι. π.Χ. να κοσμούσε κάποιο παρόδιο ιερό, αφιερωμένο είτε στον Ηρακλή (έχει βρεθεί στην κοντινή οδό Αγίου Φιλίππου, όρος -ορόσημο ιερού Ηρακλέους) ή σε άγνωστη θεότητα. Σήμερα πάντως στην θέση αυτή υπάρχει ο περικαλλής ναός της Αγίας Ειρήνης!

Από την ανασκαφή του 1970, προέρχεται και το απότμημα επιτύμβιας στήλης κλασικών χρόνων καθώς και επιτύμβια στήλη των πρώιμων ρωμαϊκών χρόνων (εικ. 2).

«Προφανώς στο κράσπεδο της αρχαίας οδού είχε αναπτυχθεί ήδη από το τέλος του 5ου αι π.Χ., παρόδιο νεκροταφείο, συνήθης πρακτική των αρχαίων» εξηγεί η κ.

Μπάνου, «το οποίο χρησιμοποιήθηκε μέχρι την πρώιμη ρωμαιοκρατία».

Μία άλλη επιτύμβια στήλη που βρέθηκε λίγο δυτικότερα επί της σημερινής οδού Αθηνάς καταδεικνύει το εύρος του κλασικού νεκροταφείου (εικ. 3). Σήμερα εκτίθεται κι αυτή στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Πρόκειται για έργο που χρονολογείται το 350-325 π.Χ. και συγκινεί με την αμεσότητα του θέματος. Η νεκρή κάθεται σε σκαμνί απλώνοντας το χέρι προς μια συγγενή της που το κρατά τρυφερά από τον καρπό και της απευθύνει το λόγο υψώνοντας το άλλο της χέρι. Αριστερά στέκεται συλλογισμένο ένα κορίτσι. Κάτω από το κάθισμα της νεκρής ραμφίζει μια πέρδικα. Το μνημείο, γνωστό ως στήλη του αποχαιρετισμού είχε άλλοτε μορφή ναϊσκου με αέτωμα, παραστάδες και βάθρο.

Η αρχαία οδός-η σημερινή Αιόλου- θα είχε και άλλα παρόδια ιερά αν κρίνομε από το γεγονός ότι δύο άλλες χριστιανικές εκκλησίες, η Κοίμησις Θεοτόκου Χρυσοσπηλαιωτίσσης και ο Ι. Ν. Αγίας Παρασκευής (μεταβυζαντινών χρόνων και παραλαύριον ιεράς μονής Οσίου Μελετίου) βρίσκονται λίγα μέτρα βορειότερα της Αγίας Ειρήνης επί της συγκεκριμένης οδού. Η νέα θρησκεία, είναι γνωστό ότι πάτησε στα βήματα της παλαιάς.

Όταν η Αθήνα έγινε πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους, η αρχαία / βυζαντινή οδός διαδραμάτισε και πάλι σπουδαίο ρόλο. Έλαβε το όνομα του θεού των ανέμων Αιόλου, διότι εκκινούσε από το Ωρολόγιο του Ανδρονίκου Κυρρήστου (εντός του σημερινού περιφραγμένου αρχαιολογικού χώρου της ρωμαϊκής αγοράς) που ήταν κτήριο του 2ου αι π.Χ. αφιερωμένου στους ανέμους ως ηλιακό και υδραυλικό ρολόι, και καταλαμβάνοντας τεράστιο μήκος, κατέστη η βασικότερη αρτηρία οπτικής φυγής προς το σπουδαιότερο μνημειακό συγκρότημα της πόλεως, την Ακρόπολη.